ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 31 ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Երեքշաբթի, 18 Փետրուարի **1903** Երեքշաբթի, 18 Փետրուարի ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 31

Տարեկան 10 րուբ., վեց ամիսը՝ 6 րուբլի, երեք ամիսը 3 ր. 50 կոպ.,
ամիսը՝ (Թիֆլիսում) 1 ր., հատով 5 կ.:
Բաժանորդ են գրում Թիֆլիսում՝ միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրութիւնի հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «Норъ-Даръ»
կամ Tiflis, Rédaction «Nor-Dar»

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի մեծ օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Յայտարարութիւնները ընդունւում են ամեն ժամանակով:
Յայտարարութիւնների բաժին 2 կ., տեկստների համար կրկնապատիկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող. — Քարոզը եկեղեցու մէջ:
Քրոնիկոն—Լուրեր:
Մեզ գրում են.—Երեւանից: Ղուշչուց:
Պատկան Լարտեսպատը.
Հինն բարեկենդանը:
Մամուլի շուրջը:
Արեւմտեան նամակներ:
Քաղաքական.—Թիւրքիա: Հարաւային-Աֆրիկա: Փիլիպպեան կղզիներ: Աւստրիա:
Քաղաքական լուրեր:
«Նոր-Դար»-ի հեռագրներ:
Խառն լուրեր:
Տեղեկատուու:
Յայտարարութիւններ:

Թիֆլիս, 17 փետրուարի 1903 թ.

ՔԱՐՈԶԸ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՄԷՋ

I

Բարեկենդանի աւանդական սովորութիւնը ընդհանուր է քրիստոնեայ բոլոր ազգութիւնների համար: Մեծ ու փոքր, հարուստ, աղքատ, ամենքն պոռնիկ մի քանի ժամուայ համար մոռանալով գործ, պրպտմունք հոգս, ի բոլոր սրտէ յանձնւում են անմիզ զուարճութիւնների, մինչև յափրանալը վայելում են այն: Հաստատութիւնն ու զարգացումը սրբան էլ փոխած լինեն մարդկանց—մարը ու բարբը չեն կարողացել դեռ ևս բոլորովին բանդել սովորութիւնների այն կապերը, որոնք գարերի ընթացքում ամրապնդուել ու սրբագործուել են, իսը շատ խոր են նրանց արմատները ժողովուրդների մէջ: Բարեկենդանը ժողովուրդի ոճն է. նա ազատ չունչ է բաշում այդ օրերում, ապրում է կեանքի հաշիւներից հեռու, թմռւում է կերուխումի մէջ և ինքն իրեն տալիս ուրախութեան՝ գլուխը կորցնելու չափ:

Սակայն անցնում են այդ ժամերն ևս, վերջ են գտնում ուրախութիւնների ամեն տեսակները, լռւում են նուագածութիւնները և բարեկենդանի ուրախ ժամերին յաջորդում են ծամ ու պահեցողութիւն, ամեն բան մըտնում է իւր սովորական ընթացքի մէջ:

Երեկ հոգեպարար ուրախութիւն, այսօր՝ խստակեցութիւն, մի քանի ժամ առաջ որոտագին ցընծալից աղաղակները, իսկ մի քանի ժամ յետոյ՝ բակմաղաղ մտահոգ դէմքեր... գրանք կեանքի եղ և էջն են, մեզ սովորական դարձած ծայրայեղութիւնները...

Մեծ պասի չարաչնները իրենց վրայ կրում են մի տեսակ ապաշխարհութեան ու քաւութեան կնիք. ժամանակի այդ շրջանը մարդուս, հոգեպէս ու բարոյապէս վերակենդանանալու նշանակութիւն է ստացել մեզանում: Առանձին մի ներքին մղումն է նկատւում մեր ժողովրդի մէջ դէպի Աստուծոյ տաճարը. բարոյապէս ջախջախուած ների այդ ապաստանարանը, հոգուով սփոփուելու, իւր խղճի վրայ ծանրացող յանցանքի կոյտը հալեցնելու և եկեղեցու բեմից, իւր հոգևոր հովուից լսելու Աստուծոյ կենսատու խօսքը, մեծ Վարպապետի աւանդած սկզբունքների բացատրութիւններն ու մեկնութիւնները:

Մեծ է քարոզի նշանակութիւնը և նրա առաջ բերած բարձրագոյն օգուտները ժողովրդի զարգացման տեսակէտից: Երբ դա, մանաւանդ, կատարւում է կանոնաւորուած ձևի տակ: Ամեն բարի քարոզ չէ և ոչ էլ եկեղեցու բեմից ամեն խօսող՝ քարոզիչ: Դրա համար հարկաւոր է ունենալ նախ չնորհք, որ տրուած է լինում ի վերուստ և երկրորդ՝ մարքի որոշ չափով նախապատրաստութիւն:

Քարոզչութիւնը արհեստ է, և նախ քան քեմ բարձրանալը հարկաւոր է ուսանել, մշակել, ուսումնասիրել նրան:

Չի կարելի ի հարկէ, ամեն մարդուց մանաւանդ մեր եկեղեցականներից ճարտարախօսութեան չնորհք պահանջել, սակայն նրանցից միշտ պահանջելի է մի բան,—հարստացնել իրենց միտքը գործի պահանջած դիտութեամբ, ծանօթանալ բեմբասացութեան օրէնքներին, ի մի բան, պատրաստել իւր անձը իբրև քարոզիչ:

Եթէ օր օրի վրայ գանգատները չատանում են, թէ ժողովուրդը եկեղեցի չի յաճախում, եկեղեցիները աւելի ու աւելի դատարկւում են,—դրա պատճառների մէջ կանոնաւոր երեցդպրութեան բացակայութիւնից յետոյ, համարեա երկրորդ տեղը պրաւում է բարոզչութեան խոշոր պակասը, որ մեր մէջ ինչու համար չգիտենք, այնքան բարձի խոսի ու անուշ վիճակի մէջ է գտնուած:

Մտէք անգլիական, գերմանական եկեղեցիները, ապօթատները և դուք կարանչնաք ջերմեռանդ ապօթողների խոուն բազմութեամբ, որով միշտապէս լիքն են նրանք: Անշուշտ, այդտեղ նոյն իսկ ժողովրդի կրօնասիրութիւնը, նրա բնական ջերմեռանդութիւնը կարևոր դեր է խաղում, սակայն պակաս կարևոր չէ նաև այն դերը, որ ունեն կանոնաւոր ու գմայլեցուցիչ երեցդպրութիւնն և կատարելութեան հասած քարոզչութիւնը: Ահա այն էական երկու պայմանները, որոնց չնորհիւ հակառակքաղաքակրթութեան՝ մարդկանց կրօնական զգացումների վրայ ունեցած բացասական ազդեցութեան, մարով լուսաւորուած անգլիացի, գերմանացի, կամ ֆրանսիացի ժողովուրդը սիրտ կերպով կապուած է իւր եկեղեցու հետ և հոգու ամբողջ բարեկամութեամբ յառնում այնտեղ:

Եւ մի մեղանից հաճութեամբ չի մտնիլ եկեղեցու դռնից ներս, երբ նա ունի կանոնաւոր երեցդպրութիւն և քարոզչութիւն: Այդ պարագայում, մենք հաւատացած ենք, որ հայ ժողովրդի անտարբերութեան վերաբերութեամբ եղած դժգոհութիւնների կէսը կըարձուի:

Սակայն քարոզը իր իսկական նպատակին ծառայեցնելու, օգտակար դարձնելու համար, բաւական չէ միայն նրա արտաքինի կատարելագործութիւնը, այդտեղ ահագին նշանակութիւն ունի նրա ներքինը, նրա բովանդակութիւնը:

Վաղուց անցել են այն ժամանակները, երբ գժոզքի ու արբայութեան միջնադարեան վառ նըկարագրութիւնները յափշտակում էին մարդկանց երեակայութիւնը և նրանց հոգու վրայ խոր հետքեր թողնում: Փոխուել է կեանքը փոխուել են նրա պայմանները, ուրեմն և այն չեն ժողովրդի հայեացքները, ինչ որ էին սրանից դարեր առաջ: Այս կամ այն եկեղեցու մի քնութիւն, կամ երկու քնութիւն պահանջներին բաւականութիւն տալ, նրանց հոգուն բարոյական սնունդ ջամբել: Պէտք է տալ նրան կենդանի խոսք, որ համապատասխան լինի նրա ներչնչումներին, նրա աշխարհահայեցողութիւններին, մի խօսքով մատակարարել նրան նիւթ, որ համապատասխանի նրա հասկացողութեան մակերոյթին:

Սակայն այս մասին հետոյ անդամ:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Սուրբ Վարդանանց նահատակութեան տօնը փետրուարի 13-ին կատարուեց Թիֆլիսի Մեսրոպի բանակի ս. Վարդան անուանով եկեղեցու մէջ: Ինչպէս տօնի նախընթաց երեկոյեան նախատօնակին, նոյնպէս և տօնի օրը ս. պատարագին ներկայ էին նոյն բանակի մէջ գտնուող բոլոր հայ բանակարկեալները, որոնք տօնի պատճառով այդ օրն ազատ էին քանային աշխատանքից: Տեղական քահանան հայ բանակարկեալներին համառօտ պատմեց ս. Վարդանանց նահատակութեան պատմութիւնը: Պատարագից յետոյ հոգեհանդիստ կատարուեց հազար երեսուն և վեց նահատակների յիշատակին:

— Թիֆլիսի արքունական գանձարանը բազաքային վարչութեանը յայտնել է, որ անցած տարուայ վերջը ռուսահպատութիւն ընդունած թիքքահայ փախստականները ցուցակագրուած են իբրև Թիֆլիսի հարկատու հասարակութեան անդամ:

—«Նով. Օբ.»-ին հաղորդում են, որ Ռուխայիսում փետրուարի 12-ին, երեկոյեան ժամը 8-ի մօտերքը, նկատուել է մի հաղուագէշ օդերևոյթ. ձիւնաբերը փոխարկի ժամանակ երկինքը փայլատակել է և որոտացել:

— Մայրաքաղաքի թերթերը հաղորդում են, որ փետրուարի 8-ին Պետերբուրգի համալսարանում սովորական տարեկան հանդէսը չի կայացել:

— Կրոնչտադի ռուսիկան ռազմական ճաֆրովին պատկան պատրաստ յանցաւոր է ճանաչել և պատասխանել է 2½ տարուայ բանտարկութեան կալանաւորների վաշտում:

— Կովկասեան հանքային ջրերի վարչութիւնը Սուվորինի հրատարակչական ֆիրմայի հետ պայման է կապել, որով վերջինս իրաւունք է ստանում վաճառելու ջրերի վարչութեան ծառայութիւնների և ծպտկանոցներում դրքեր և պարբերական հրատարակութիւններ: Սրա փոխարէն Սուվորինի հրատարակչական ֆիրման, բացի որոշ վճար տալուց, պարտաւորուել է ջրերի վարչութեան գրադարան-ընթերցարանն ուղարկելու Ռուսիայում հրատարակուող բոլոր ամենօրեայ թերթերը և արտասանման 26 պանազան պարբերական հրատարակութիւններ, նամանաւանդ և ձրիաբար տալ «Նով. Վր.» լրագրին իրրև յաւելուած բոլոշևիկներ կովկասեան հանքային ջրերի մասին:

Փետրուարի 16-ին, կիրակի, Բարեկենդանի օրը չարագործները բանկի քաղվանատարայի այլևի կողմից մանեալով այդ մեծ չէնքի տանիքը գալիս և Մուշեղեանի լուսանկարչարանին մօտ փորելով առատաղը նեղ ճեղքուած են բաց անում և այնտեղից պարանով իջնում ուղիղ առաջին յարկում գտնուող մի գոյք հրէանների ձեռագործ ապրանքի խանութը, այդ խանութի յատակը, որ տախտակից է և տակը ոլիսից պինդ թաղ տուած, նոյնպէս տախտակը քառակուսի սղոցում, պոկում և այնտեղից կարգին և չնորհքով քանդում են նոյնպէս ներքին խանութի առատաղը և նոյնպէս պարանով իջնում են բոլորովին ներքև պալատի փողոցի վրայ գտնուող Մեսրոպով թղթավաճառի խանութը, այստեղ էլ կարգին տեղաւորուելով, սկսում են քանկել Դեղուկովի՝ բուհանտի ռսկեզնի խանութի պատը, որ բաժանում Մեսրոպիկովի խանութը առաջինից: Չարագործները պատի (փղոսկրի մօտ) այն տեղն են քանդում, որի մէջ ամփոփուած է Դեղուկովի երկաթէ կասը: Պէտք է ասել, որ Դեղուկովի մագազինը փեղկեր չունի և վիշերը լուսաւորուած լինելով փողոցից մագազինից ներքին երևում է, ինչպէս և պատի մէջ ամփոփած երկաթէ կասի դուռը. ի հարկէ չարագործները Մեսրոպիկովի փակած մագազինի պատը քանդելով, կասի ետևը բացւում է և կարող էին աննկատ կասի բովանդակութիւնը յափշտակել և արդէն կասին հասել էին չարագործները, որ պատին երկաթէ գործիքով ուսած գօրեղ հարուածների ձայնը փողոցից անցնողի ուշադրութիւնը գրաւում է և պոլիցիան տեղեկանալով, մօտ ժամը 8-ին երեկոյեան ոսկիականների անապին խումբ ամեն կողմից հաւաքւում, մագազինն բաց են անում. մի առժամանակ վախենում են մտնել մագազին մանել և չիանութեան բազը վերի յարկերը լցւում են ոսոիկաններով, փողոցում անցուդարձը դադարում է այնքան մեծ բազմութիւն է հաւաքւում, որ ձիաքարշ և կառքեր կանգ են առնում, տարմանակը ձեռքին ակոլոդոշնին, պրիստաւը ներս են մտնում, երկու պող բռնւում են. մի քիչ ձեռ ուսելուց յետոյ երբորդի առքերն է երևում առատաղից, որն նոյն պարանով չատպել է: փախստ տալ, իրարանցումին նա վարպացել է բացած ծակերով և պարաններով բարձրանալ տանիքը և անհետացել: Բայց նրան կըբռնեն, որովհետև երկուսը բռնուած են: Սրանք ռուս հասարակ բանող, 30—40 տարեկան մարդիկ են: Սմալենսկի նահանգից: Այդ խեղճերը բարեկենդանից կամեցել են օգտուել, բայց չի յաջողուել պէտք է ամենայն յարգանք մատուցանել գրանց ինժիներական ու տեխնիկական արհեստին, թէ ինչպիսի համարձակութեամբ և չնորհքով գիտել են իրենց ապօրինի նպատակին:

Պէտք ասել, որ այդ գողերը բացի հարկաւոր գործիքներից իրենց հետ ունէին պաշար էլ են ունեցել, լաւ հասկանալով, որ երկար ժամանակ պիտի անցնի, մինչև որ, իրենց համարձակ և ծանր աշխատանք պահանջող ձեռնարկութիւնը գլուխ բերուի: Հանգստի մայրամուտում, Մեսրոպիկովի առատաղի մէջ ճանապարհ բաց անելիս նրանք սենեակում նստել և ի միջի այլոց ճու են կերել, և այդ մագազինի կասը որ մի փոքրիկ բաց արկղ է հանգստութեան ժամուն գարպակել են բայց սև փողին ձեռք չեն տուել: Ճուի կեղևների մօտ ընկած է և լուցքիի արկղը լուցքիով, ապիտակ հոտոտմամ և գործիքներ: Բայց արած ճեղքը այնքան փոքր է, որ նոյնը չի կարողանում հաւատալ, որ այդ ճեղքիով կարող է մարդ անցնել, այնքան նեղ, որ գողերը իրենց պատանները վերև թողել են և միմիայն բրաունեղով են ներքև իջել:

Մեր լեպերտեսրը այդ մասին ունի մանրամասն տեղեկութիւններ է տալիս, որ պոլիցիային իսկ առաջը հրէայ Ցիւլմանն է, որ նոյնպէս հրէայ Գատցի հետ Մեսրոպիկովի մագազինի մօտով անցնելիս լսել է խուլ ձայներ:

—Խմբագրութիւնս ստացաւ հետևեալ նորագոյն հրատարակութիւնները. 1) «Լուսաւոր Դարեր», ժողովրդական վէպ, գրի առաւ Ա. Արեգեան, Թիֆլիս, 1902 թ., էջ 73, գինն է 30 կ. 2) Յարութիւն Թումանեանց—«Հազարան-Բլբուլ» ֆէէրիա երեք արարուածով և չորս պատկերով, Թիֆլիս, 1903 թ. էջ 71 գինն է 30 կ. 3) Մեսրոպ վարդ. Տէր-Մովսէսեան—«Исторія перевода Библій на армянскій языкъ», Պետերբուրգ, 1902 թ. էջ 287, գինն է 3 ր.:

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

ԵՐԵՒԱՆԻՑ. — Փետրուարի 13-ին, Վարդանանց տօնի օրը, ամեն տարուայ պէս, հանդէս կատարուեց հոգևոր դպրոցում: Դրսի ձիւնի և ցրտի պատճառով հանդէսը պակասիմում պէտք է լինէր: Եկեղեցում պատարագը վերջանալուց յետոյ դպրոցի պահլիճը լցուեց հատարակութեամբ: Ներկայ էր հայր սրբազանը, ուսուցչական խումբը և երդիչները: Դահլիճ լցուելուն պէս դռները փակուեցին, և հանդէսը սկսուեց: Սկզբում երդչական խումբը երգեց. Նորահրաշ շարականը, ապա ամբիոն բարձրացաւ ուսուցիչ պ. Ագապեանը խօսելու հետևեալ նիւթի մասին. «Մամիկոնեան տունը մեր պատմութեան մէջ», բայց պ. Ագապեանը դեռ նոր էր սկսել, երբ դրսից ուսանների և աուլօդների ձայները լսուեցին դա բաւական չէր, սկսեցին բռունցքներով և աթոռներով դուռը թակել: Տիկ բոպէի չափ այդպէս չարունակուեց. հայր սրբազանը, հայր տեսուչը և ճառախօսը սպասում էին, որ ամուրը խաղաղուի բայց ի զուր. ամուրը դնալով սաստկանում էր. հոգարարձուներից պ. Ամիրեան առաջ եկաւ դռան մօտ, որպէսզի խաղաղեցնի ամրկարարներին, բայց այդ անկարելի եղաւ. շատերն իրենց գրպերին դոյլիճ: Յայտարարուեց, որ հանդէսը գալոսը պէտք է կատարուի. պատշգամբից լսուեց ծափահարութիւններ. պարծենում էին, որ յաղթութիւնը տարան: Չկարողացանք իմանալ այդ խառնակութեան պատճառները, բայց ասում են, որ ուսանողները ուզել են նոր տարուայ համար ուրախութիւն սարքել, ինչպէս ամեն տարի անում են, բայց ուսուցչական խումբը չի համաձայնուել: Ուսանողները ուզել են ներս մտնել, բայց ներսի դռները փակ են գտել և ուզել են ներս մտնել ուրիշ դռներից, բայց ներսի դռները ևս փակ են գտել: Ուսանողները

ՊՐԿՎԱԾԸ ՂԱՄՊԱՆԱՆ

(Հար-Գաղ-ի էջերից)

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔ ԵՒ ԽՈՀԱՆՈՑ

—

Ա.

Ամառ էր. ես ու մայրս գնացել էինք Ղամպանան՝ մեր հարազատներին տեսնելու։ Ղամպանան մի գեղեցիկ գյուղ է, որ գտնվում է Ղարաղայի ձորում, Ղարաղայի գետի ափին։ Ղարաղայի ձորը շատ գեղեցիկ է։ Ամենուրեք ծառեր, ծաղիկներ, կանաչ խոտեր, ջրվեժներ, աղբյուրներ, գետակներ։ Ամենուրեք զովություն, հովություն, հանգստություն։ Ամենուրեք ուրախություն, զվարճություն, երջանկություն։ Ամենուրեք ազատություն, անկախություն։ Ամենուրեք ապրում են ազատ, անկախ, երջանիկ մարդիկ։ Ամենուրեք ապրում են ազատ, անկախ, երջանիկ հայեր։ Ամենուրեք ապրում են ազատ, անկախ, երջանիկ հայ գյուղացիներ։ Ամենուրեք ապրում են ազատ, անկախ, երջանիկ հայ գյուղացի տղամարդիկ։ Ամենուրեք ապրում են ազատ, անկախ, երջանիկ հայ գյուղացի տղամարդիկ, որոնք ոչ ոքի ստրուկ չեն, ոչ ոքի ծառա չեն, ոչ ոքի հպատակ չեն, ոչ ոքի հնազանդ չեն, ոչ ոքի հարկատու չեն, ոչ ոքի տուրքատու չեն, ոչ ոքի հարկահան չեն, ոչ ոքի տուրքահան չեն։

Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան էի։ Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ տղա էի։ Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղա էի։ Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղամարդ էի։ Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղամարդ էի, որ ոչ ոքի ստրուկ չէի, ոչ ոքի ծառա չէի, ոչ ոքի հպատակ չէի, ոչ ոքի հնազանդ չէի, ոչ ոքի հարկատու չէի, ոչ ոքի տուրքատու չէի, ոչ ոքի հարկահան չէի, ոչ ոքի տուրքահան չէի։

Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղամարդ էի, որ ոչ ոքի ստրուկ չէի, ոչ ոքի ծառա չէի, ոչ ոքի հպատակ չէի, ոչ ոքի հնազանդ չէի, ոչ ոքի հարկատու չէի, ոչ ոքի տուրքատու չէի, ոչ ոքի հարկահան չէի, ոչ ոքի տուրքահան չէի, ոչ ոքի հարկահավաք չէի, ոչ ոքի տուրքահավաք չէի։

Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղամարդ էի, որ ոչ ոքի ստրուկ չէի, ոչ ոքի ծառա չէի, ոչ ոքի հպատակ չէի, ոչ ոքի հնազանդ չէի, ոչ ոքի հարկատու չէի, ոչ ոքի տուրքատու չէի, ոչ ոքի հարկահան չէի, ոչ ոքի տուրքահան չէի, ոչ ոքի հարկահավաք չէի, ոչ ոքի տուրքահավաք չէի, ոչ ոքի հարկահանության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության չէի։

Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղամարդ էի, որ ոչ ոքի ստրուկ չէի, ոչ ոքի ծառա չէի, ոչ ոքի հպատակ չէի, ոչ ոքի հնազանդ չէի, ոչ ոքի հարկատու չէի, ոչ ոքի տուրքատու չէի, ոչ ոքի հարկահան չէի, ոչ ոքի տուրքահան չէի, ոչ ոքի հարկահավաք չէի, ոչ ոքի տուրքահավաք չէի, ոչ ոքի հարկահանության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալ չէի։

Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղամարդ էի, որ ոչ ոքի ստրուկ չէի, ոչ ոքի ծառա չէի, ոչ ոքի հպատակ չէի, ոչ ոքի հնազանդ չէի, ոչ ոքի հարկատու չէի, ոչ ոքի տուրքատու չէի, ոչ ոքի հարկահան չէի, ոչ ոքի տուրքահան չէի, ոչ ոքի հարկահավաք չէի, ոչ ոքի տուրքահավաք չէի, ոչ ոքի հարկահանության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության չէի։

Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղամարդ էի, որ ոչ ոքի ստրուկ չէի, ոչ ոքի ծառա չէի, ոչ ոքի հպատակ չէի, ոչ ոքի հնազանդ չէի, ոչ ոքի հարկատու չէի, ոչ ոքի տուրքատու չէի, ոչ ոքի հարկահան չէի, ոչ ոքի տուրքահան չէի, ոչ ոքի հարկահավաք չէի, ոչ ոքի տուրքահավաք չէի, ոչ ոքի հարկահանության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության գործակալ չէի։

Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղամարդ էի, որ ոչ ոքի ստրուկ չէի, ոչ ոքի ծառա չէի, ոչ ոքի հպատակ չէի, ոչ ոքի հնազանդ չէի, ոչ ոքի հարկատու չէի, ոչ ոքի տուրքատու չէի, ոչ ոքի հարկահան չէի, ոչ ոքի տուրքահան չէի, ոչ ոքի հարկահավաք չէի, ոչ ոքի տուրքահավաք չէի, ոչ ոքի հարկահանության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության գործակալ չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության գործակալության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության գործակալության չէի։

Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղամարդ էի, որ ոչ ոքի ստրուկ չէի, ոչ ոքի ծառա չէի, ոչ ոքի հպատակ չէի, ոչ ոքի հնազանդ չէի, ոչ ոքի հարկատու չէի, ոչ ոքի տուրքատու չէի, ոչ ոքի հարկահան չէի, ոչ ոքի տուրքահան չէի, ոչ ոքի հարկահավաք չէի, ոչ ոքի տուրքահավաք չէի, ոչ ոքի հարկահանության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության գործակալ չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության գործակալության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության գործակալության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության գործակալության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության գործակալության գործակալ չէի։

Ես այդ ժամանակ տասներկու տարեկան հայ գյուղացի տղամարդ էի, որ ոչ ոքի ստրուկ չէի, ոչ ոքի ծառա չէի, ոչ ոքի հպատակ չէի, ոչ ոքի հնազանդ չէի, ոչ ոքի հարկատու չէի, ոչ ոքի տուրքատու չէի, ոչ ոքի հարկահան չէի, ոչ ոքի տուրքահան չէի, ոչ ոքի հարկահավաք չէի, ոչ ոքի տուրքահավաք չէի, ոչ ոքի հարկահանության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալ չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության գործակալ չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության գործակալության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության գործակալության չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության գործակալության գործակալ չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության գործակալության գործակալ չէի, ոչ ոքի հարկահանության գործակալության գործակալության գործակալության չէի, ոչ ոքի տուրքահանության գործակալության գործակալության գործակալության

ամենքս էլ ուրախ ենք, որ ձեզ տեսանք, ձեր ձայնը լսեցինք, ձեր ձեռքը սեղմեցինք, ձեր հետ խոսեցինք, ձեր հետ ծանոթացանք, ձեր հետ ընկերացանք, ձեր հետ եղբայրացանք, ձեր հետ միասին ուրախացանք, ձեր հետ միասին տխրեցինք, ձեր հետ միասին ապրեցինք, ձեր հետ միասին մեռանք, ձեր հետ միասին հարություն առանք, ձեր հետ միասին երկինք գնացինք, ձեր հետ միասին աստվածացանք, ձեր հետ միասին անմահացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական կյանքի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական երանության արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական փառքի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական պատվի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական գովեստի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական երգի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական նվագի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական պարի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական խնջույքի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական հարսանիքի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական ուրախության արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական կենդանության արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական լույսի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական կյանքի արժանացանք, ձեր հետ միասին հավիտենական աստված

կորզում է, որ Բ. Դուռը հրաման է ուղարկել՝ յետ քաշել Թուրքական զօրքերը Ակէնի միւս կողմը գտնուած երկու կէտերից ևս, որոնք մինչև վերջին ժամանակները գրաւուած էին Թիւրք զօրքերից։

„ՆՈՐ-ԴԱՐ"-Ի ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

(ՌՈՒՍԱՑ ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ)

—

Փետրուարի 14-ից

ԲԵԼԳՐԱԴ. — Քննելով ռուս-աւստրիական յուշագիրը, «Մալէնովինէ»-ն ասում է, որ ռեֆորմները պէտք է մտցուին, առանց ուշադրութիւն դարձնելու հաճելի թէ անհաճոյ են նրանք բալկանեան պետութիւնների ընակչութեանը կամ նրանց ցեղակիցներին Մակեդոնիայում և հին Սերբիայում։ Քրիստոնեայ բնակչութեան պարտքն է եղբայացութիւններ անելուց առաջ ոչնաչել ռեֆորմների մուծման հետևանքներին։

ԲԵԼԳՐԱԴ. — Ինչպէս հաղորդում է «Kohln. Zeit»-ը, այնտեղ չեն հաւատում, թէ առաջիկայում լուրջ միջադէպեր լինին։

ՊԱՐԻԶ. — Սենատն ընդունեց զինուորական ծառայութեան երկամեայ ժամանակամիջոցին վերաբերեալ օրինագիծն երկրորդ ընթերցման ժամանակ 236 ձայների մեծամասնութեամբ 33-ի դէմ։ — բիւջէի հաւասարակշռութիւնը վերականգնելու համար ի միջի այլ միջոցների ֆինանսների մինիստրը մտադիր է տարը տակաս լրացուցիչ մաքս նշանակել մի քանի ապրանքների վրայ և յոյս ունի հաւաքել աւելորդ 17 միլիոն։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. — Փետրուարի 15-ին հռոմէական-կաթոլիկ գերեզմանատունը հողին յանձնուեց Ռուսիայում գտնուած կաթոլիկ եկեղեցիների հանգուցեալ միաբանպետի, Մոգիլեովի արքեպիսկոպոս Բոլեսլաւ-Ցերոնիմոս Կլոպոտովսկու մարմինը։

Փետրուարի 16 ից

ՕԴԵՍՍԱ. — Համաժողովն ընդունեց հետևեալ որոշումները. բանալ հարաւային Ռուսիայում դիւզատնտեսական բարձրագոյն ինստիտուտ գինեգործութեան և այգեգործութեան ամբիոնով բանալ գինեգործութեան դպրոցներ Ռոստովում-Դոնի վրայ և Ումանում. հիմնել այգեգործութեան և գինեգործութեան գործնական ուսումնարաններ յանձնելով այդ ուսումնարանները զեմստվոյին. բանալ կարճ ժամանակեայ դասընթացներ այգեգործութեան վերաբերեալ. հիմնել փորձնական կայարաններ. հիմնել Նավասոիսկի համալսարանին կից ամբիոններ այգեգործութեան և գինեգործութեան վերաբերեալ. հիմնել կայարաններ կուլտուրա համար ֆիլոքսերիայի դէմ. բանալ այգեգործական մեքենաների վեմատավային պահեստներ և գիւղական գինիների հասարակական պահեստներ։

Կ. ՊՈԼԻՍ. — Թուրք հաղորդեց Մոնաստիրի, Սկալանիկի և Ուսկիւբի վալիներին ընդունուած ռեֆորմների գլխաւոր կէտերը և տեղեկացրեց, որ Հիլմի-փաշան երեք տարուայ ընթացքում կրճատ գլխաւոր վերահսկուչ։ Լսւում է, որ սուլթանն ուզում է ռեֆորմները մտցնել հրապարակ բոլոր վիլայէթներում. այս կարգադրութեան իրագործումը կասկածելի է, ի նկատի ունենալով ծախքերը։

«Fremdenblatt»-ի աւստրիական աւրիչ թերթերի ասելով, ռուսաց կառավարչական հաղորդակցութիւնը տպաւորութիւն և գործել Ելդըզում, մանաւանդ «Прав. Вѣст.»-ի այն խօսքերը, թէ հիւպատոսներն աշխարհի կերպով կըհսղեն ռեֆորմների իրագործմանը։ Խիստ հանգստացուցիչ է երևացել «Прав. Вѣст.»-ի այն նախազգուշացումը, թէ Ռուսիան չի զոհել արեան ոչ մի կաթիլ բալկանեան պետութիւնների համար, եթէ նրանք չհետևեն իրենց տրուած խորհուրդներին։ Զէնքի են կոչուած ռեզիֆների 16 զօրաբաժին փոխարինելու համար անցած սեպտեմբերին զէնքի կոչուած զօրաբաժիններին. վերջիններիցս արձակուած են վեցը. զօրքերի միւս կեդրոնացման մասին եղած տեղեկութիւնները բոլորովին սուտ են։

ԼԻՍՍԱԲՈՆ. — Նոր մինիստրութիւնը։ Ռիբէյրօ — մինիստր-նախագահը և ներքին գործերի մինստր, Կամպոսիէ-Հենրիկէս — արդարադատութեան, Պիմենտէլ Պինտօ — զինուորական, Դարտօ — ծովային, Տակսէյրա-Վուդա — ֆինանսների, Լիմա — արտաքին գործերի և Պակովէյրա — հասարակական աշխատանքների։

ՈՒԱՇԻՆԳՏՈՆ. — Սենատն ընդունեց ծովային բիւջէն մի քանի փոփոխութիւններով. պիտի չինուի չորս մարտանաւ երեքի տեղ և երկու յածանաւ մէկի տեղ։

ՊԱՐԻԶ. — Պատգամաւորների ժողովն ընդունում է այն օրինագիծը, որով որոշւում է շաքարի արտահանութեան մաքսը 1901—1902 և 1902—1903 թուերի շրջաններում։ Այնուհետև քննւում է ֆինանսական օրէնքը։ Պիլշոն պահանջում է, որ պատգամաւորների ժողովը չգտած հանքային իւղերի 100 կիլոյի վրայ 1¼ ֆրանկ մաքս դնող յօդուածը յանձնէ առանձին յանձնաժողովի ներկայացնելու համար այդ մասին յատուկ զեկուցում մինչև ֆինանսական օրէնքի քննութեան վերջանալը։ Պիլշոնի առաջարկը մերժուած է 276 ձայների մեծամասնութեամբ 243-ի դէմ։ Սալի ասում է, որ նաւթի մաքսն աւելացնելը կրանկացնի Ֆրանսիայի գտող գործարանները յօդուտ ամերիկեան գործարանների. մաքսի աւելացումն անյարմար է այն րոպէին, երբ Ռուսիան վերաքննում է իւր տարիֆը։ Կլոց պնդում է, որ մաքսը չի կարող ազդեցութիւն ունենալ Ռուսիայի հետ ունեցած յարաբերութիւնների վրայ և վնաս չի հասցնել գործադրողներին, որովհետև եթէ գտող գործարանների աւելացնեն գինը, պետութիւնը կարող է մենաւաճառ սահմանել կամ քչացնել գտած նաւթի մաքսը։ Շատ պատգամաւորներ խօսում են մաքսի դէմ։ Դումէրգ աջակցում է Ռուվիէին և ասում է, որ եթէ գտող գործարանները բարձրացնեն գները, այն ժամանակ օտարերկրեայ գտած նաւթը կըլցնի ֆրանսիական հրապարակը և Ֆրանսիայի գտող գործարանները կըկորցնեն իրենց արժէքը. այդպիսի դէպքում պետութիւնը կարող էր մենաւաճառ սահմանել առանց նրանց վարձրատրելու։ Եթէ գործատէրները աւելացնեն գինը, պետութիւնն առանց տատանուելու կսկսի գործել։ (Ծափեր) Նախագահը կարդում է յօդուածը. «Հանքային բոլոր գտած իւղերի վրայ գտող գործարանները մրանելիս կըսահմանուի գործարանային տուրք 1 ֆրանկ 25 սանտիմ հարիւր կիլոյի վրայ կամ 1 ֆրանկ իւրաքանչիւր հեկտոլիտրի վրայ»։ Այս յօդուածըն ընդունուած է 319 ձայների մեծամասնութեամբ 202-ի դէմ։ Կաւտան առաջարկում է, որ կառավարութիւնն ծրագիրը առաջարկի պետութեանը մանուպոլիա տալու նաւթը գնելու համար։ Ռուվիէն համաձայնում է այդ առաջարկին, որն ընդունւում է 319 ձայների մեծամասնութեամբ 188-ի դէմ։

Փետրուարի 17-ից

ՈՒԱՇԻՆԳՏՈՆ. — Հիլպերլանդիայի գեսպանը և Քուէյնը ստորագրեցին Հիդելբանդ-Վենեցուէլեան արձանագրութիւնը անհամաձայնութիւն ծագած պարագային Բուզվելտը պէտք է նշանակի միջնորդ դատաւորներ։

ՈՒԱՇԻՆԳՏՈՆ. — Փոստարկի ստոտիկ ստոտիկ այժից գնացքը շուռ եկաւ. 32 վիրաւոր կայ, իսկ չորս հոգի անհետացել են, ենթադրւում է, թէ ջուռն են գահավիժել։

ՀՌՈՄ. — Լրագրները հաղորդում են, որ պապի հիւանդութեան վերաբերութեամբ եղած իրարանցումը անհիմն է. նրա ունեցածը թոքերի կատար է միայն։

Կ. ՊՈԼԻՍ. — Սուլթանի մօտ ունեցած ընդունելութեան ժամանակ, Չինովը յայտնեց, որ Թագաւոր Կայսրը գոհ է մնացել ռեֆորմների ծրագիրը ընդունուած լինելու համար և յոյս է յայտնել, թէ երկու զրացի պետութիւնների կողմից յանձնարարուած առաջարկները ճշտութեամբ կըգործադրուեն, մանաւանդ որ Սոֆիայի ու Բելգրադի կառավարութիւններին կարդացուած են լուրջ յորդորներ միաբանական գործունէութեան նկատմամբ։

ԱԹԵՆՔ. — Տարածուած լուրերի համաձայն, Թագաւորը մտադիր է ապրիլ ամուսի ճանապարհորդութեան դէպի Կոպենհագէն, որպէս դի ներկայ կարդանայ լինել Քրիստեան Թագաւորի յոբելեանին։ Ճանապարհորդութիւնը կապ չունի մակեդոնական հարցի հետ։

ՈՒԱՇԻՆԳՏՈՆ. — Ֆրանսիայի և Հոլլանդիայի Վենեցուելայից ունեցած պահանջների կարգադրութեան կանոնագրութիւնները որոշում են, որ մասնաւոր ընաւորութիւն կրող պահանջների հարցը պէտք է յանձնուի Հաագայի միջնորդ դատարանին։

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱՆ

Պետերբուրգ 14 փետրուարի

Վեքսելի կուրսը երեք ամսով.

Լոնդոնի վրայ	համար	94,05
Բերլինի	» 100 մարկի	—
Պարիզի	» 100 ֆրանկի	—

Վեքսելի կուրսը չէքերով

Լոնդոնի վրայ.	94,90
Բերլինի »	46,27½
Պարիզի »	37,72½
Բոլոսային դիսկոնտը	5—6½%
4% պետական ռենտը.	98
4% պետական փոխառութ. . . .	99¾
4½% ներքին փոխ. 1893 թ. . .	100
4% գրաւաթղ. պետ. ագն. կալ. բանկի	95
5% ներք. խաղ. փոխ. 1864 թ.	454
5% ներք. խաղ. փոխ. 1866 թ.	364
5% խաղ. գր. պետ. ագն. կալ. բանկի	306½
5% օբլ. Թիֆ. քաղ. վարկ. բնկ.	—
4½% » » » » »	—
4% » Թիֆլ. կալ. բանկի	—
6½% » » » » . .	
5% » Քութայիսի կալ. . .	
6% » » » .	
6% » Բագուի »	
Ակցիաներ Բագուի նաւթ. բնկ.	399
» Կասպիան »	4280
» Մանթաշեան և բնկ.	—
Փայեր եղբ. Նոբել »	—
Ակցիաներ » «	—

Խմբագիր հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

—

ԲԺԻՇԿ Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ընդունում է մանաւորապէս սիֆիլիս, մաշքի և վներական ախտ ունեցող հիւանդներին։

Քիմիկս — միկրոսկոպիական կաբինէտ, որտեղ ընդունւում են կաթի, խոխի, մզի և արեան անալիզներ։

Առաւօտ 12—1 ժամը
Երեկոյեան 4—6 »

Թիֆլիս, Հերցուովկի փողոց № 41 տան Ընտրատեանի։

(1141) 100—20

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հրատարակութիւններ

ՈՒԶՈՒՄ ԵՄ ԴՆԵԼ մեծ քանակութեամբ։

Առաջարկները ուղղել ռուսերէն լեզուով՝ Торг. Дому Павелъ Волленбергъ. Варшава, Жабья, 3.

(М.) 10303 1—1

Հինգշաբթի, փետրուարի 20-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, կովկասեան զինուորական շէնքի մէջ զինուորական խորհրդի դահլիճում տեղիկ ունենայ ռուսաց աշխարհագրական Կայսերական ընկերութեան Կովկասի ճիւղի անդամների

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

հետևեալ ծրագրով. 1) Կ. Ա. Սատունինի զեկուցումը Ցեօլի լեռնատների և Կուր գետի ակունքների մասին։

2) ընտրութիւն իսկական անդամների։

Հասարակութեանը թոյլ է տրւում ներկայ լինել ժողովին։ Մուտքը ձրի է։

(0) 3—1

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

մաս-մաս վճարումներով (5, 3, 2 և 1 րուբլի ամսական) ԲՐՈԿՀԱՈՒԶԻ և ԵՓՐՈՆԻ հետևեալ փառակազմ հրատարակութիւնների համար. մեծ և փոքր «Энциклопедическій словарь», ամսագիր «Самообразованіе» բարմաճիւ յատկացուածներով, «Библіотека великихъ писателей», որի մէջ մտնում են Շիլլեր, Շեքսպիր, Բայրոն, Մոլիեռ, Գեօթէ, Հայնե, Դանտե, Պուշկին, Լերմոնտով, Գոգոլ և ուրիշ մեծ գրողներ, «Библіотека естествознанія» և «Исторія Европы».

Ինչպէս տեղական, այնպէս և օտարազգային բաժանորդ գրուղները կարող են դիմել՝ Тифлисъ, Головинскій пр., подъ Артистическимъ общ. въ табачный магазинъ «Биніатъ-Оглы». Якову Аракеловичу Сагателяну. (0)5—2.

Փրիդոնեան եւ ընկ. բանկային գրասենեակը

Վերցնում է ներքին փոխառութեան վիճակախաղի երկրորդ կարգի տոմսերը 1 մարտի 1903 թուի տիրաժի ապահովագրութեան համար միայն տնօրինութիւն 3 ր. 30 կ. իւրաքանչիւր տոմսի համար, բայց ամեն մի անդորրագրի համար առնուող մարկից։ Ապահովագրութիւն հետադրով և վերադիր վճարով գրասենեակը չի ընդունում։

(53) 3—2

Թիֆլիսի հաղաքային վարչութիւնը

սրանով յայտարարում է, որ իւր առանում 1903 թուի փետրուարի 27-ին օրուայ ժամը 1-ին նշանակուած է երկրորդ անգամ աճուրդ կատարով տալու այն տուրքը, որ առնւում է Մեսրոպեանական կամրջից անցնող կառքերից և բեռնակիր սայլերից, նմանապէս և խոշոր ու մանր եղջիւրաւոր անասուններից։ Աճուրդին մասնակցել յանկացողներ կարող են պայմաններին տեղեկանալ քաղ. վարչութեան 4-րդ բաժանմունքում ամեն լի օր, առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև օրուայ ժամը 3-ը։ Փակ ծրարները կընդունուեն մինչև փետրուարի 27-ի օրուայ ժամը մէկը։ Աճուրդի համար ամեն մի անձրպանոս պէտք է ներկայացնի 1,500 ր. գրաւական։ (54) 2—2

ԼՕՅՍ ՏԵՍԱԾ

Գեղարուեստական ալբոմ, Յովհաննէս Այվազովսկու յիշատակին, ամենամանկագին փղոսկրեայ և վերջին թղթից բաղկացած մեծադիր 36×27 սմտմ. մեծութեամբ, 60-ի չափ պատկերներով և գեղանկար վինետկաններով նորագոյն ոճով։

Ալբոմը բաղկացած է երեք գլխաւոր բաժանմունքներից՝ 1) կենսագրական-գրական-գեղարուեստական, 2) նկարչական և 3) երաժշտական։ Ալբոմին մասնակցում են թէ հայ և թէ օտարազգի յայտնի նկարիչներ ու երաժիշտներ։

Գինն է առանց կազմի 3 ր. 50 կ. ճանապարհածախսով 4 ր. Ջրեղազարդ կազմով—4 ր. 50 կ. ճանապարհածախսով—5 ր.

Ուղարկւում են նաև վերադիր վճարով միմիայն նրանց, որոնք կանխիկ վճարած են 2 րուբլի։

(17) Հասցէ.—С. Петербургъ. Васильевск. Остр. 7 линія д. 54, кв. Д. Окроянцу. 34—15

Тифлисъ Доз. цен. 17-го февраля 1903 г Տպարան ընկ. «Վերեիչև և Կամենմախեր» Типографія Т-во «Вереичевъ и Каменмахеръ» Михайловск. пр., № 81 Телеф. № 852